

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение «Средняя общеобразовательная школа» с Аянгаты Барун-Хемчикского кожууна Республики Тыва

«Согласована»

Заместителем директора по УВР

Ооржак Ооржак Е.С.

«31» 08 2024г

«Утверждена»

Директором МБОУ СОШ

с. Аянгаты

Шокар Шокар О.Б.

2024г

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по родному (тувинскому) языку

(наименование учебного предмета, курса, дисциплины)

7

(класс)

Уровень образования: основное общее образование

Количество часов в год: 102, в неделю- 3

Уровень: базовый

Учитель: Монгуш Долаана Андреевна

Программа составлена на основе Федерального Закона от 29.12.2012 № 273 ФЗ «Об образовании в РФ», требований к результатам освоения Федеральной образовательной программы основного общего образования, ОФКС-тин негелдеринге дууштур ортумак ниити өөредилге черлеринге 5-11 класстарга тыва дылын чижек программалары.

Учебник: Е.М.Куулар, Т.Б.Оюн, Ч.А.Сарыглар «Тыва дыл. 7 класс», Кызыл ИРНИИ, 2023, 240а.

2024-2025

(учебный год)

Эртемни өөрениринге планнаттыгган туңнелдер:

Личностуг:

-Төрээн дылывыс харылзажырынын база мээ -медереливистин шынарын көргүзериинин кол чепсээ;

- Төрээн дыл национал культуравыстын кол болуушкуну;

- Сагыш-сеткилди, бодалдарны илерединге дылдын бай-байлаан, уран-чечен аргаларын чөптүг ажыглап билири;

- Төрээн дылдын улаштыр өөрениринге сонуггалын оттуары;

- Аас болгаш бижимел чугаага дылдың уран-чечен аргаларын чедимчелиг ажыглап билири.

-Төрээн дылдын сайзырадырынга. ону кадагалап арттыарынга оореникчинин бот киржилгеzi;

- Аас чугаага дылдын уран-чечен аргаларын эстетиктиг талазынче угландыары.

Метапредметтиг:

А) Регулятивтиг:

- өөренип турар эртемнин тема, болук аайы-биле кол сорулгаларын, утказын угаап билири;

- башкынын удуртулгазы-биле бердинген даалгаларны кууседип ооренири;

-бот хыналданы, удур-дедир хыналданы болгаш орфографтыг, пунктуациалыг частырыгларны тып билирин боттандыар.

-өөренген темазынга алган билиглерин туннеп болгаш унелеп билирин боттандыары;

- аас болгаш бижимел чугааны дылдын негелдери-биле чогуур уезинде практика кырынга оскертип болгаш ажыглап билири.

Б) Билдиг:

- өөредилге даалгаларын кууседип турар уеде херек ужурлуг медээлерни немелде номнар, статьялар болгаш энциклопедиялардан тып билири;

-бодунун назы-харынга дууштур янзы-буру словарьларга, справочниктерге даянып билири;

-дылдын негелдерин кууседирде янзы-буру схемаларны, модельдерни, символ-демдектерни ажыглап билири;

-белен таблицаларны, схемаларны, созуглелдерни немээри;

-алган билиглерин план болгаш таблица дузазы-биле системажыдып, болуктеп, туннеп билири;

- сөсте орфограммаларны янзы-буру аргалар-биле хынап билири;

- номчаан созуглелдеринин кол утказын ылгап ундурери;

- бодунун чугаазын тода болгаш билдингир кылдыр дыннакчыга дамчыдып билири;

- библиотека болгаш Интернет дузазы-биле херек билиглерни тып, ажыглап билири;

- аас болгаш бижимел чугааны шын болгаш медерелдии-биле тургузуп билири;

- болуушкуннарны логиктиг (бодамчалыг) сайгарылгага даянып дамчыдып билири;

- алган медээлерни сайгарып, критикалап билири.

Коммуникативтиг:

- аас чугаага диологту ажыглап билири;

- ангы-ангы бодалдарны ооренип, сайгарып билири болгаш чангыс аай туннелге келиринге ооредири;

- бот туружун болгаш бодалын быжыглап чанчыгары;

- билдинмес чуулдеринге айтырыгларны салып билири;

- коммуникативтиг сорулгаларны шиитпирлээринге дылдын аргаларын чедимчелиг ажыглаары;
- коммуникативтиг сорулгаларны дыннакчыга тода, дорт, дес-дараалашкаа-биле медеглеп чедирери;
- удур-дедир хыналда уезинде бот-боттарынга дузаны уезинде чедирип билири болгаш коммуникативтиг сорулгаларны шиитпирлээринге дылдыё аргаларын чедимчелиг ажыглаары.

Предметтиг:

- бодунуң чугаазын чогаадыглар таварыштыр сайзырадыр: бодунуң сактыышкыннарын чогаадыг-тоожуушкунга, чурук-биле ажылга (кайы-бир черниң, кижиниң (портрет), болуушкуннуң чурумалы) азы кандыг-бир бердинген темага хамаарышкан чогаадыг-угаап бодаашкынга илередир;
- харылзажылганың аңгы-аңгы байдалдарында (албан ёзулуг азы хостуг) чугаа нормаларын сагыыр;

Сөзүглел

- сөзүглелдин темазын болгаш кол бодалын тодарадыр;
- сөзүглелдин делгеренгей болгаш кыска планын тургузар;
- кандыг-бир тодаргай темага материалды чыыр болгаш ону чаңгыс аайлап тургу

Морфология

- кылыг сөзүнүң тускай хевирлери – причастие болгаш деепричастие тодарадыр;
- причастиениң болгаш деепричастиениң грамматиктиг утказын тодарадыр, морфологтуг демдектерин, синтаксистиг ужур-дузазын тайылбырлаар;
- причастиениң үезин (эрткен, келир, болгалак) тодарадыр;
- тыва дылдың деепричастиелерин аңгылаар: каттышкак, кожаланчак, эрткен, болбас, үдекчи, кызыгаарлаар деепричастиелер;
- сөзүглелден причастиелиг болгаш деепричастиелиг бөлүглелдерни тодарадып тывар; причастиелиг болгаш деепричастиелиг бөлүглелдерниң синтаксистиг хүлээлгелерин тодарадыр;
- өттүнүг сөстөрүн тодарадып тывар, оларның утказын тайылбырлаар;
- өттүнүг сөстөрнүң уткалыг бөлүктөрүн таныыр: ыыт-дааш, үн өттүнер сөстөр, хевир-дүрзү өттүнер сөстөр, миннишкин илередир сөстөр;
- өттүнүг сөстөрнү тургузар; өттүнүг сөстөрнүң дузазы-биле кылыг сөстөрүн тургузар;
- өттүнүг сөзүнүң составтыг кылыг сөзү тургузарынга ужур-дузазын, синтаксистиг хүлээлгезин тодарадыр;
- эдеринчи болгаш дузалал атты ылгаар;
- эдеринчилерниң грамматиктиг хүлээлгелерин тодарадыр;
- *дег, ышкаш* деп эдеринчилерниң дузазы-биле деңнелгелиг бөлүглелдерни тургузар;
- *биле* деп сөстүң эдеринчи азы эвилел болуп чоруурун ылгаар;
- эвилелдерни таныыр;
- чагырыштырбас болгаш чагырыштырар эвилелдерни, чагырыштырбас эвилелдерниң утказының аайы-биле бөлүктөрүн (каттыштырар, удурланыштырар, аңгылаштырар) ылгаар;

- чоок уткалыг эвилелдерни аас болгаш бижимел чугаага ажыглаар; –артынчыларны танып тывар, чугаага ажыглаар;
- артынчыларны утка аайы-биле бөлүктээр: айтырыг, бадыткал, дадагалзалдың, күштелдирериниң азы ылгаарының, даап бодаарының.
- чоок уткалыг артынчыларны аас болгаш бижимел чугаага ажыглаар; причастие, деепричастие, өттүнүг сөс, эдеринчи, артынчы, эвилелдин морфологтуг сайгарылгазын кылыр;
- аян сөстөрүн танып тывар;
- кижиниң өөрээнин, магадаанын болгаш муңгараанын, кортканын дээн ышкаш кижиниң сагыш-сеткилиниң өске-даа байдалдарын илереткен аян сөстөрүн аңгылаар;
- аян сөстери бар домакка логиктиг ударениени тодарадыр;
- аян сөстери бар домакка бижик демдектерин шын салыр;

7 класстын тыва дыл эртемине календарь-тематиктиг план.

Шупту -102 шак, неделяда - 3 шак

№	Тема	Шаг ы	Онаалга	Эрттирер хүнү	
				План- биле	Факт
1	Тыва дыл – Тыва Республиканың күрүне дылы.	1	Презентацияны белеткээш, ону камгалаар.	06.09.	
2	Тыва дылдың ужур-утказы болгаш хүлээлгелери.	1	Мерг 17	06.09.	
3	Тыва дыл болгаш чоннуң культуразы. Литературлуг дылдын стильдери.	1	Мерг 21.	07.09.	
4	6 класска өөрөнгөн чүүлдерин катаптаар. Сөс тургузуу. Сөс чогаадылгазы. Морфология.	1	Мерг 31	13.09.	
5	Чогаадыг «Куску бойдус»	1	Морф.сайгарылга : аыттаныр, хемчигештер	13.09.	
6	Морфология. Кылыг сөзү. Кылыг сөзүнүн грамматиктиг утказы, морфологтуг демдектери, синтаксистиг хүлээлгези..	1	Мерг 37	14.09.	
7	Кылыг сөстөрүнүн уткалыг бөлүктери	1	Мерг 40	20.09.	
8	Кылыг сөзүнүн тургузуу. Кылыг созунун дозу.	1	Мерг 43	20.09.	
9	Кылыг сөзүнүн чогаадылгазы.Морфологтуг арга.	1	Мерг 49, 50.	21.09.	
10	Синтаксистиг арга.	1	Мерг 54	27.09.	
11	Дузалаал кылыг сөстери.	1	Мерг 58 (номчуур), 59.	27.09.	
12	Бөдүүн, нарын, составтыг кылыг сөстери.	1	Мерг 62	28.09.	
13	Кылыг сөзүнүн болур болгаш болбас хевирлери	1	Мерг 69	11.10.	

14	Кылыг сөзүнүн немелде утка илередир хевирлери.	1	Мерг	11.10.	
15	Кылыг сөзүнүн залогтары. Болдуруушкун залогу. Болчуушкун залогу.	1	Мерг 86	12.10.	
16	Эгидиинскин залогу. Качыгдаашкын залогу		Мерг 92	18.10.	
17	Кылыг сөзүнүн видтери. Тодаргай эвес вид. Доозулган вид.	1	Мерг 97	18.10.	
18	Дагыннаан вид. Болбастаар вид.	1	Мерг 109	19.10.	
19	Ритмиктиг вид. Дүрген вид	1	Мерг 119	25.10.	
20	Катаптаашкын.	1	Чогаадыг «Тооруктап чорувуста»	25.10.	
21	Хыналда ажыл. Тест.	1	Катаптаар.	26.10.	
22	Причастие – кылыг сөзүнүн тускай хевири Причастиелиг бөлүглел, ооң домакка тодарадылга, байдал болуру	1	Мерг 128	08.11.	
23	Причастиелиг бөлүглелдер, оларнын домакка синтаксистиг ролю. Причастиеинин морфологтуг сайгарылгазы.	1	Үелерге өскерттир: сана, эрт	08.11.	
24	Эрткен уенин причастиези.	1	Катапитаар	09.11.	
25	Келир үениң причастиези.	1	Мерг	15.11.	
26	Болгалак үениң, болгу дег үениң причастиелери.	1	Мерг 138	15.11.	
27	Причастиелерниң морфологтуг сайгарылгазы.	1	Мерг 145.	16.11.	
28	Чогаадыг	1	Мерг 143.	22.11.	
29	Деепричастиеинин грамматиктиг утказы, морфологтуг демдектери. Деепричастиеинин домакка хүлээлгези.	1	Мерг 153	22.11.	
30	Деепричастиелиг бөлүглелдер, оларнын домакка синтаксистиг ролю. Деепричастиеинин морфологтуг сайгарылгазы.	1	Сөзүглел-биле ажыл.	23.11	
31	Диктант «	1	Домактар сайгарар	29.11.	
32	Частырыглар-биле ажыл.	1	Домактар чогаадыр.	29.11.	
33	Кажаланчак деепричастие .	1	Мерг 157,	30.11.	
34	Каттышкак деепричастие		Мерг 165	06.12.	
35	Эрткен деепричастие. Болбас деепричастие.	1	Мерг 171, 173	06.12	
36	Удекчи деепричастие. Кызыгаарлаар деепричастие Морфологтуг сайгарылга.	1	Мерг 181	07.12	
37	Эдертиг «Урезинчигеш»	1	Катаптаар	13.12	
38	Хыналда ажыл. Тест.	1	МергМерг 177	13.12	
39	Наклонение, ооң хевирлери (болуушкун, дужаал, даар, чөпшээрел, кызыгаарлаар наклонениелер.	1	Мерг Созуглел-биле ажыл	14.12	
40	Болуушкун наклонениези, ооң үелери. Болуушкун наклонениезиниң эрткен үези.	1	Мерг 191	20.12	
41	Болуушкун наклонениезиниң амгы үези	1	Мерг 193	20.12	
42	Болуушкун наклонениезиниң келир үези.	1	Мерг 200	21.12	

43	Дужаал наклонениези.	1	Мерг 208	27.12	
44	Диктант		Катаптаар	27.12.	
45	Частырыглар-биле ажыл		Таблица-биле ажыл	28.12	
46	Даар наклонениези.	1	Мерг 216	10.01.	
47	Чөпшээрел наклонениези.	1	Мерг 221	10.01.	
48	Кызыгаарлаар наклонениези.	1	Мерг 224	11.01.	
49	Кылыг сөзүнүң морфологтуг сайгарылгазы	1	Морф.сайгарылга	17.01.	
50	Кылыг сөзүңгө катаптаашкын.	1	Мерг 229.	17.01.	
51	Кылыг сөзүңгө катаптаашкын.	1	Мерг231	18.01.	
52	Хыналда ажыл.	1	Созуглел-биле ажыл.	24.01.	
53	Өттүнүг сөстөр- тускай чугаа кезээ. Өттүнүг сөстөрнүң уткалыг бөлүктөрү, оларнын тургустунары.	1	Мерг 238	24.01.	
54	Өттүнүг сөстөрнүн домакка хүлээлгези.	1	Мерг242	25.01.	
55	Өттүнүг сөстөрнүн морфологтуг сайгарылгазы.	1	Мерг 244	31.01.	
56	Хыналда ажыл	1	Морфсайгарылга	31.01.	
57	Наречие – тускай чугаа кезээ, ооң грамматиктиг утказы, синтаксистиг хүлээлгелери..	1	Мерг 253	01.02.	
58	Наречияларның чогаадылгасы болгаш оларны шын бижири	1	Мерг 259	07.02.	
59	Наречие тургузар аргалар.	1	Наречиялар домактар чогаадыр	07.02.	
60	Үениң наречиези.	1	Мерг 262	08.02.	
61	Туруштуң наречиези.	1	Мерг 264	14.02.	
62	Сорулганың, чылдагаанның наречиялери.	1	Мерг 268	14.02.	
63	Кылдыныг аргазының наречиези	1	Мерг 270	15.02.	
64	Хемчегниң наречиези	1	Мерг 282	21.02.	
65	Наречияларның өске чугаа кезектеринден ылгалы. Наречияларның уткалыг бөлүктөрү, оларның синтаксистиг хүлээлгелери.	1	Мерг 284	21.02.	
66	Наречияларнүн морфологтуг сайгарылгазы.	1	Мерг 290	22.02.	
67	Катаптаашкын.	1	Мен, сен- арын, сан, падежке өскертир	28.02.	
68	Хыналда ажыл.	1	Домактарны сайгарар	28.02.	
69	Дузалаал чугаа кезектери. Эвилел – дузалаал чугаа кезээ. Чагырыштырбас эвилелдер: каттыштырар, удурланыштырар, аңгылаштырар.	1	Мерг 298	01.03.	
70	Чагырыштырар эвилелдер.	1	Мерг303	07.03.	
71	Эвилелдерниң морфологтуг сайгарылгазы.	1	Мерг 308	07.03.	
72	Синоним эвилелдер.	1	Домактар чогаадыр	08.03.	

73	Эдеринчилер болгаш дузалал аттар, оларның грамматиктиг хүлээлгелери. - биле деп эдеринчини шын бижири. дег, ышкаш деп эдеринчилерни бөлүглелдер тургузуп турда, биче сек-биле аңгылаары.	1	Мерг 313	14.03.	
74	Эдеринчилерни оске чугаа кезээнден ылгаары.	1	Мерг 318	14.03.	
75	Эдеринчилернин морфологтуг сайгарылгазы.	1	Мерг 320	15.03.	
76	Диктант	1	Мерг 323	21.03.	
77	Частырыглар-биле ажыл	1	Усту, кыдыы-морф.сайг-га	21.03.	
78	Артынчыларның утказы болгаш грамматиктиг хүлээлгелери.	1	Мерг 328	22.03.	
79	Артынчыларны бөлүктээри болгаш шын бижири.	1	Мерг 334	04.04.	
80	Артынчыларның морфологтуг сайгарылгазы.	1	Мерг 336	04.04.	
81	Аян сөстери, ооң бөлүктери..	1	Мерг 340	05.04.	
82	Аян сөстери бар домакка бижик демдектери болгаш ударение.	1	Созуглел-биле ажыл	11.04.	
83	Аян сөстөриниң морфологтуг сайгарылгазы	1	Мерг 345	11.04.	
84	Дузалал чугаа кезектери болгаш аян сөстөрүн чугаага ажыглаары.	1	Мерг 350	12.04.	
85	Сөзүглел дугайында билиг. Сөзүглелдин темазы болгаш кол бодалы.	1	Мергежилге 23	18.04.	
86	Созуглелдин темазы болгаш кол бодалы.	1	Мерг 353	18.04.	
87	Созуглел-биле ажыл.	1	Созуглел-биле ажыл. Тема, кол бодалын тывар.	19.04.	
88	Сөзүглелдин кыска болгаш делгеренгей планы.	1	Сөзүглелге план тургузар. Арын 10	25.04.	
89	Сөзүглелдерниң янзылары. Тоожуушкун.	1	Сөзүглелди чурумал деп бадыткаар	25.04.	
90	Сөзүглелдерниң янзылары. Чурумаал.	1	Созуглел-биле ажыл. Тема, кол бодалын тывар.	26.04.	
91	Сөзүглелдерниң янзылары. Угаап бодаанышкын.	1	Падежтерге өскертир: сан, арыг.	02.05.	
92	Созуглелдер-биле ажыл	1	Дурумну катаптаар	02.05.	
93	Диалогту аас болгаш бижимел чугаага ажыглаары.	1	Диалог тургузар	03.05.	
94	Чогаадыг-чурумал «Кырган-ачамнын чайлаа»	1	Чогаадыгны доозар	09.05.	
95	Өөрөнгөн чуулдерин катаптаары.Кылыг созу.	1	Синтаксистиг сайгарылга	09.05.	
96	Причастие	1	Домактар чогаадыр	10.05.	

97	Деепричастие	1	Морфсайгарылга: чору, бижи	16.05.	
98	Наречие..	1	Домактардан наречиелерни тывар.	17.05.	
99	Өттунуг сөстери.	1	Морфсайгарылга: келгеш, чоруй	23.05.	
100	Дузалал чугаа кезектери. Аян сөстери.	1	Аян сөстөрлиг домактар чогаадыр	23.05.	
101	Хыналда ажыл	1	Катаптаар	24.05.	
102	Частырыглар-биле ажыл.	1	Морфологтуг сайгарылга	30.05.	

